

7/368

T.C.
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
Siyaset Planlama Genel Müdür Yardımcılığı

Sayı : 026.21/2003/SPGY/171732
Konu : Yazılı Soru Önergesi

28.04.2003
SÜRELİ - ÇOK İVEDİ

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi: 15 Nisan 2003 tarih ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-7/368-1293/5222 sayılı yazıları.

Aydın Milletvekili Sayın Özlem Çerçioğlu'nun Sayın Başbakanımıza yönelttiği ve Sayın Başbakanımızca eşgüdümünde yanıtlanması tensip olunan ilgide kayıtlı yazılarına ekli soru önergesinin cevabı ilişikte sunulmaktadır.

Saygılarımla arz ederim.

Abdullah GÜL
Dışişleri Bakanı ve
Başbakan Yardımcısı

EK: 6

*Eki hacimli olduğundan taranmamıştır. Eki dosya milletvekiline gönderilmiştir.

**AYDIN MİLLETVEKİLİ SAYIN ÖZLEM ÇERÇİOĞLU'NUN
YAZILI SORU ÖNERGESİ**

SORULAR:

1. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Eylem Planı'nın Türkiye'de uygulanmasıyla ilgili görevlendirilen İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi, bugüne kadar hangi çalışmaları yapmıştır?
2. Eylem planı ve Türkiye programı çerçevesinde yapılan çalışmalar ve elde edilen sonuçlar nelerdir?
3. Plan çerçevesinde gerçekleştirilemeyen hususlar var mıdır? Var ise, gerçekleştirilememe nedenleri nelerdir?
4. Hükümetinizin bu plan ve program çerçevesinde yapmayı düşündüğü çalışmalar var mıdır?

YANITLAR:

1. İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi, 1998 yılında kurulmuş ve ilk toplantısını 3 Eylül 1998 tarihinde yapmıştır. Komite, ilk önce ülkemizde insan hakları eğitimi konusunda o güne kadar yapılan çalışmaları tespit etmek amacıyla bir çalışma yapmış ve bu bilgiler ile *BM İnsan Hakları Eylem Planı'nın* tavsiyeleri ışığında, ayrıca da insan hakları eğitiminin amacına ulaşabilmesi için nasıl yapılması gerektiğine ilişkin kendi görüşüne dayanarak, *İnsan Hakları Eğitimi Ulusal Programı*'nı (1998-2007) hazırlamıştır. (Ek 1) Bu Program, İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulu'nda görüşülüp onaylandıktan sonra, İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanı tarafından kamuoyuna duyurulmuş, Başbakanlık tarafından da 02.08.1999 tarihli ve 1999/43 sayılı Genelge'yle ilgili kuruluşlara gereği için gönderilmiş ve onlardan 1 Nisan 2000 tarihinden başlayarak her üç ayda bir, bu Program çerçevesinde yaptıkları çalışmalar hakkında rapor vermeleri istenmiştir.

İlk önce 15 üyeden, daha sonra yapılan bir değişiklikle de 20 üyeden oluşan ve 20 sivil toplum kuruluşunun katılımıyla oluşturduğu "çalışma grupları"nın desteğiyle çalışan Ulusal Komite'nin, insan hakları eğitiminin öncelikli hedef grupları şunlardır: a) İlk ve orta öğretimde insan hakları derslerini veren/verecek eğiticiler; b) yasa uygulayıcıları (hakim, savcı, cezaevi personeli, polis, jandarma ve diğer kamu görevlileri); c) kitle iletişim araçlarında çalışanlar, d) insan haklarıyla ilgili etkinliklerde bulunan sivil toplum kuruluşlarında çalışanlar ve e) sosyal hizmet uzmanları ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı Toplum Merkezleri personeli.

Sınırlı bir kadroyla çalışan ve kendi bütçesi olmayan Ulusal Komite'nin üç yılda yaptığı belli başlı çalışmaların başlıkları şunlardır:

- "Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi" dersi programında yapılması gereken bazı değişikliklere, özellikle de bu programın bir "ünite"sinin programdan çıkarılmasına ilişkin bir rapor hazırlamıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığı'nın işbirliğiyle, "Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi" dersini veren öğretmenler için hizmetiçi kurslar düzenlemiştir.
- İlk ve orta öğretimde okutulan ders kitaplarının insan hakları ve bazı başka ilkeler bakımından gözden geçirilmesi projesini oluşturmuştur.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun işbirliğiyle sokakta çalışan ve

yaşayan çocuklar için, konuyu bir bütün olarak ele alan ve Ankara'da bir pilot proje olarak gerçekleştirilmesi öngörülen "Sokakta Çalışan ve Yaşayan Çocukların Topluma Kazandırılması Projesi"ni hazırlamıştır. (Ek 2)

- Adalet Bakanlığı'nın işbirliğiyle, yaklaşık 9300 hakim ve savcının insan hakları hizmetiçi eğitimini öngören iki yıllık bir proje hazırlamıştır. (Ek 3)
- Yüksek yargı organlarıyla gerçekleştirilecek üç uluslararası seminer planlamıştır.
- Aday hakim ve savcılarının insan hakları eğitimi için bir çalışma yapmıştır.
- Cezaevi personelinin insan hakları eğitimi için bir çalışma yapmıştır.
- İçişleri Bakanlığı'nın işbirliğiyle, İnsan Hakları İl ve İlçe Kurulları'nın Başkanlığını yapan Vali Yardımcıları ve Kaymakamlar için çeşitli bölgelerimizde birer haftalık 10 seminer gerçekleştirmiştir.
- Polis Okullarında, kişilerin insan olarak gelişmelerine yardımcı olan meslek dışı derslerin artırılması amacıyla, bu okullarda yapılan eğitimin 9 aydan 2 yıla çıkarılmasını önermiş; ilgili yasa çıktıktan sonra da Polis Akademisi tarafından hazırlanan eğitim programının değerlendirmesini yapmış ve programda, bu düzeydeki polislik eğitiminin iki yıla çıkarılmasıyla amaçlananların gerçekleştirilebilmesi için önemli bazı değişiklikler önermiştir.
- Polislerin hizmetiçi eğitimine fiili katkılarda bulunmuştur.
- Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin işbirliğiyle, basın mensupları için bir seminer düzenlemiştir.
- Sivil toplum kuruluşlarının kendi hedef kitlelerine yönelik insan hakları eğitimi yapabilmeleri için bir proje hazırlamıştır. (Ek 4) Bu projeyi hazırlamak için Ulusal Komite, ilk önce bir anket hazırlamış ve bunu 140 sivil toplum kuruluşuna göndermiş; ankete cevap verenleri bir toplantıya davet etmiş ve onlarla yaptığı görüş alışverişi sonunda saptanan ihtiyaçları gözönüne alarak eğitim programını hazırlamıştır.
- Birleşmiş Milletler tarafından ilan edilen "Yıl"ları gözönüne alarak, cezaevleri personeli ile bütün tutuklu ve hükümlülere açık olan "İnsan Hakları", "Barış" ve "İrkçilik ve Ayrımcılığa Karşı Savaşma Yolları" konularında resim, karikatür, deneme ve şiir alanlarında 3 yarışma düzenlemiş ve bu yarışmalara gönderilen eserleri sergilemiştir. Bu yarışmalara sunulan karikatürlerden de bir seçki yayımlanmıştır.
- 30 yaşına kadar gençler için bir afiş, fotoğraf ve dokümanter film yarışması düzenlenmiştir.
- Birleşmiş Milletler'e sunulan 2000 yılı insan hakları eğitimiyle ilgili Hükümet Raporunu hazırlamıştır.
- Türkiye ile Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği işbirliğiyle, polis ve jandarmanın insan hakları eğitimiyle ilgili "Polis, Profesyonellik ve Toplum" projesinin ulusal koordinatörlüğünü yapmış ve yapmaya devam etmektedir.
- Aynı şekilde, Türkiye ile Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği işbirliğiyle hakim ve Cumhuriyet savcılarının insan hakları eğitimiyle ilgili olarak oluşturulan projelerin ulusal koordinatörlüğünü yapmıştır. Bu görevi devam etmektedir. 220 hakim ve savcının eğitici olarak eğitilmesini öngören 18 aylık projenin hazırlıkları tamamlanmıştır. Kurslar Mayıs ayı içinde başlayacaktır.

- Türkiye ile Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği işbirliği programı için "İnsan: Her Hakkı Saklıdır" ve "Senin de Hakların var" adlı iki spot projesi ile insan haklarıyla ilgili bir dokümanter film projesini hazırlamıştır.
 - Komite üyelerince TRT'de ve özel televizyon kanallarında kamuoyunu aydınlatıcı programlar yapılmıştır.
 - GAP Televizyonu, bir Komite üyesinin danışmanlığında insan haklarına ilişkin 7 bölümlük bir program hazırlamıştır.
 - Komitenin iki üyesinin danışmanlığında TRT İzmir Televizyonu "Ortak Payda İnsan" adlı 4 bölümlük bir program hazırlamıştır.
 - Diğer ülkelerdeki Ulusal Komitelerle, yeterli mali kaynaklar sağlandığı takdirde gerçekleştirilecek bir deneyim alışverişi toplantısı planlamıştır.
 - 2000 yılı çalışmalarının raporunu yayınlamıştır. (Ek 5) 2001-2002 yılında yapılan çalışmalara ilişkin raporun yayıma hazırlıkları devam etmektedir.
 - 2.08.1999 tarihli ve 1999/43 sayılı Başbakanlık Genelgesi'ne göre çeşitli Bakanlık ve diğer kuruluşlardan gelen raporları değerlendirmiş ve bu değerlendirmelerin sonuçlarını İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanı'na bildirmiştir. Bu çalışmalar devam etmektedir.
2. Yukarıda belirtilen ve başka çalışmalardan alınan bazı sonuçlar şunlardır:
- Yaklaşık 200 öğretmen insan hakları konusunda eğitilmiştir.
 - Türkiye Bilimler Akademisi ile Türkiye Toplumsal ve Ekonomik Tarih Vakfı'nın işbirliğiyle yürütülmekte olan ders kitaplarının insan hakları açısından incelenmesi tamamlanmak üzeredir.
 - İnsan hakları eğitiminin yer almadığı aday hakim ve savcılarının 6 aylık eğitim programına ilkin 6 saatlik insan hakları eğitiminin konması, daha sonra da bu eğitimin 6 saatten 20 saate çıkarılması sağlanmıştır.
 - Yaklaşık 500 Vali Yardımcısı ile Kaymakam, meslekleriyle ilgili olarak insan hakları konusunda eğitim görmüştür.
 - Polis Meslek Okullarında yapılan eğitim 9 aydan 2 yıla çıkarılmıştır.
 - Oldukça yüksek sayıda polisin insan haklarına bakışlarının değiştiği gözlenmiştir.
 - Kamuda insan hakları eğitimine gösterilen ilgi artmıştır.
 - Eğitim çalışmalarının çok eksik olduğu cezaevlerinde düzenlenen yarışmaların, özellikle tutuklu ve hükümlüler üzerindeki olumlu etkisi, cezaevlerinde yapılan ödül törenleri sırasında gözlenmiştir.
 - Ulusal Komite'nin tavsiyeleri doğrultusunda bazı üniversitelerde, diğer programlar çerçevesinde insan hakları dersleri verilmeye başlanmış; Hacettepe Üniversitesi İnsan Hakları ve Felsefesi Araştırma ve Uygulama Merkezi'nde de, 2000 yılında, bir İnsan Hakları Yüksek Lisans Programı yürütülmeye başlanmıştır. Yüksek sayıda Emniyet ve Jandarma Teşkilatları görevlilerinin de devam ettiği bu program mezun vermeye başlamıştır.
3. Programda yer alan, ancak gerçekleştirilemeyen çalışmalar şunlardır:
- Milli Eğitim Bakanlığı, Ulusal Program'da yer alanları gerçekleştirebilmek amacıyla son iki yılda bazı adımlar atmış ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın çeşitli birimleri

temsilcileri ile sivil toplum kuruluşları temsilcilerinden oluşan bir "Danışma Kurulu" kurmuştur. Buna karşılık, "Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi" dersinin öğretim programında yapılması gereken değişiklikler henüz gerçekleşmemiş ve hizmet öncesi eğitimde insan hakları dersleri verebilecek öğretmenlerin yetiştirilmesini hedefleyen ve Ulusal Komite tarafından önerilen "İnsan Hakları Sertifikası" Milli Eğitim Bakanlığı'na henüz ihdas edilmemiştir.

- "Sokakta Yaşayan ve Çalışan Çocukları Topluma Kazandırma Projesi"nin gerçekleştirilmesine Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu henüz başlamamıştır.
- Polis Akademisi Başkanlığı'na hazırlanan Polis Meslek Yüksek Okulları programında, Ulusal Komite tarafından önerilen değişiklikler yapılmamıştır.

Yukardaki hususların yerine getirilmesine yönelik çalışmalar sürmektedir.

4. İnsan haklarına ilişkin uygulamaların iyileştirilmesinin, öncelikle kamu görevlilerinden hedef gruplara gerekli insan hakları eğitiminin verilmesine bağlı olduğu açıktır. Bu konuda kamu görevlilerinin eğitimle insan haklarını özümsemelerinin ve toplumda güçlenecek insan hakları bilincinin belirleyici etken olacağı kuşkusuzdur.

Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı'nın Kuruluşuna İlişkin 12.4.2001 tarihli ve 4643 sayılı yasada Başkanlığa, "Kamu Kurum ve Kuruluşlarının hizmet öncesi staj ve hizmet içi insan hakları eğitim programlarının uygulanmasını izlemek, değerlendirmek ve koordine etmek" görevi verilmiştir. Bu konuda, bir Danışma Organı olarak 1998'de bir yönetmelikle kurulmuş olan İnsan Hakları Eğitimi Onyılı Ulusal Komitesi'yle birlikte çalışmaktadır. Diğer taraftan, anılan yasa gereğince sivil toplum kuruluşlarının geniş katılımıyla ve uzmanlardan oluşturulmuş bulunan, Başbakanlık İnsan Hakları Danışma Kurulunun da, kamu görevlilerine yönelik etkin bir insan hakları eğitimi programı uygulanması ve toplumda insan hakları bilincinin geliştirilmesi konusunda çalışmalar yapması ve öneriler hazırlaması öngörülmektedir.

İnsan Hakları Başkanlığı'nın Ulusal Komite ile birlikte hazırladığı, İnsan Hakları Eğitimi ve Bilinç Arttırmaya Yönelik Proje AB Komisyonu ve Avrupa Konseyi tarafından, işbirliği ve mali destek sağlanmak üzere kabul edilmiştir. Bu proje çerçevesinde, sivil toplum örgütleri ve medya mensupları için 10 bölge semineri ve kamu görevlileri için 7 bölge semineri ile, TV filmi ve spotlar yapımı, insan hakları kitaplıkları oluşturulması, İnsan Hakları Kurulları üyelerinin AB ülkelerindeki uygulamaları yerinde görmelerini amaçlayan inceleme gezileri düzenlenmesi gibi etkinlikler gerçekleştirilecektir. Bu projenin uygulanmasına bir ay içinde başlanacaktır.

Bu projeler pilot niteliğinde olduğu cihetle, ileride daha geniş kapsamlı yeni projelerin gerçekleştirilmesi hususunda AB Komisyonu ve Avrupa Konseyi ile işbirliği sürdürülecektir.

Bilindiği üzere, 1 Aralık 2000 tarihinden itibaren 81 il ve 850 ilçede kurulmuş olan İnsan Hakları İl ve İlçe Kurulları, yönetmelik ve konuyla ilgili ayrıntılı yönerge gereğince kamu görevlilerinin insan hakları alanında eğitimi ve halkın bilgilendirilmesi için düzenli biçimde faaliyetler gerçekleştirmektedirler.

İnsan Hakları Kurulları, Yönetmelik ve Yönergede yer alan hükümler doğrultusunda bu güne kadar 900'ün üzerinde seminer, konferans, panel gibi eğitici etkinlikler

düzenlemişlerdir. Kurullar, Dünya İnsan Hakları Günü vesilesiyle okullarda insan hakları konulu yarışmalar, toplantılar, yerel TV ve radyo yayınları, broşür hazırlanarak dağıtılması, afiş ve pankart asılması gibi yaklaşık 1500 bilinç artırıcı etkinlik gerçekleştirmişlerdir.

Bu Kurullarda görevli gerek mülki idare amirleri, gerek sivil toplum kuruluşu temsilcisi üyelerin katılımıyla geçen yıl gerçekleştirilmiş olan bölge eğitim seminerinin devamı olarak etkinliklerin sürdürülmesi ve ayrıca, il valileri ile jandarma komutanları ve emniyet müdürleri için 2001'de Diyarbakır'da düzenlenmiş olan insan hakları bilgilendirme toplantısının değişik bölgelerde de yapılması düşünülmektedir.

Sonuç olarak, Ulusal Komite ve İnsan Hakları Danışma Kurulundan alınacak önerilerin ışığında, üst düzey tüm ilgili kamu görevlilerine yönelik insan hakları eğitiminin, uyum yasalarında değişikliklerin anlatılmasını da kapsayacak biçimde uygulanmasına öncelik verilecektir.